

Waldemar Zadworny

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

ROLA WSPÓŁPRACY MIĘDZYSEKTOROWEJ W AKTYWIZACJI FUNKCJI TURYSTYCZNEJ OBSZARÓW WIEJSKICH NA PRZYKŁADZIE LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA „SERCE ROZTOCZA”

Streszczenie: Artykuł poświęcony jest znaczeniu współpracy międzysektorowej w rozwoju obszarów wiejskich gmin powiatu lubaczowskiego, realizujących pilotażowy program LEADER+. Wykorzystano przykład Lokalnej Grupy Działania „Serce Roztocza” oraz opracowaną przez tę grupę strategię rozwoju, odnoszącą się głównie do aktywizacji funkcji turystycznej zrzeszonych gmin. W pierwszej części opracowania omówiono teoretyczne korzyści ze współpracy międzysektorowej w ramach grup partnerskich, opisywane w literaturze. Następnie przedstawiono możliwości finansowania działań z zakresu turystyki na obszarach wiejskich objętych LGD w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. W dalszej kolejności dokonano analizy strategii rozwoju przyjętej przez LGD „Serce Roztocza” oraz zaprezentowano wizję rozwoju obszarów wiejskich objętych planowanymi działaniami tej grupy.

Słowa kluczowe: współpraca międzysektorowa, Pilotażowy Program LEADER+, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, Lokalna Grupa Działania, Lokalna Strategia Rozwoju.

1. Wstęp

Jednym z praktycznych sposobów wspierania rozwoju regionalnego i lokalnego, występującym w wielu krajach Europy i świata, jest tworzenie tzw. partnerstw międzysektorowych, czyli instytucjonalnych form współpracy podmiotów z różnych sektorów gospodarki – publicznego, prywatnego i pozarządowego. Wzrost popularności i wspieranie tego typu współdziałania jest odzwierciedleniem ogólnej zmiany podejścia do systemu władzy i zarządzania zasobami lokalnymi – od hierarchicznego, odgórnego i redystrybucyjnego do polityki promowania strategii rozwoju opartych na działaniach i procesach oddolnych (endogennych) i strukturach „sieciovych”, zwiększających udział decyzji podejmowanych kolektywnie z udziałem społeczności lokalnych [Furmankiewicz 2006, s. 117].

Kluczowe znaczenie dla rozwoju tego typu form współpracy na obszarach wiejskich w Europie miało rozpoczęcie w 1991 roku realizacji Inicjatywy Wspólnotowej LEADER. Program ten opiera się na zasadach endogennych poprzez przekazanie inicjatywy w ręce mieszkańców. Jego wdrażanie na obszarach wiejskich UE-15

uważa się za cenne m.in. w zakresie podnoszenia poziomu partycypacji społeczności lokalnych w procesach zmiany wsi. W opinii M. Halamskiej [2009, s. 13] największym sukcesem programu jest nowe podejście do myślenia o rozwoju lokalnym oraz fakt, że w krajach o ułomnym społeczeństwie obywatelskim przyczynił się wyraźnie do jego wzmocnienia.

Realizowana w Polsce od 2004 roku inicjatywa pod nazwą Pilotażowy Program LEADER+ (PPL+) zapoczątkowała tworzenie partnerstw trzech sektorów: publicznego (samorządy), gospodarczego (przedsiębiorcy) i społecznego (organizacje), czego wyrazem było powstawanie lokalnych grup działania (LGD). W latach 2004-2006, w pierwszym etapie działania PPL+, powstało 167 lokalnych grup działania. W drugim etapie, w latach 2006-2008, działania poparte finansowaniem z UE podjęło 149 LGD [LEADER... 2008, s. 4]. Wiosną 2009 roku rozpoczęto w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) 2007-2013 wdrażanie osi 4 LEADER-a, której celem jest przede wszystkim budowanie kapitału społecznego poprzez aktywizację mieszkańców, a także polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacją.

Perspektywa pozyskania znacznych środków finansowych z funduszy unijnych, służących wsparciu działań podejmowanych na obszarach wiejskich w ramach współpracy międzysektorowej, zaktywizowała istniejące instytucje i środowiska lokalne do tworzenia kolejnych lokalnych grup działania. W czerwcu i lipcu 2009 roku lokalne grupy działania podpisywały umowy o współpracy z urzędami marszałkowskimi – w sumie w 12 województwach podpisano 274 umowy, co daje przeciętną około 23 umów na województwo. Szacuje się, że liczba umów podpisanych w całym kraju przekroczy 300¹.

Jednym z kierunków aktywizowania obszarów słabo rozwiniętych, w tym gmin wiejskich o bogatym potencjale przyrodniczo-kulturowym, jest rozwój turystyki. Ponośzone nakłady finansowe przyczyniają się do rozwoju ilościowego i jakościowego sfery turystyki tych obszarów, a w konsekwencji kreowana jest aktywność turystyczna mieszkańców i wzrost siły przyciągania turystów [Przeorek-Smyka 2009, s. 203].

Ze względu na specyfikę programu i jego nowatorski charakter można uznać, że gminy, które biorą udział w pilotażowym programie LEADER+, są swego rodzaju liderami (niekoniecznie pod względem gospodarczym) rozwoju obszarów wiejskich lub do takiego miana pretendują. Należałoby zaznaczyć, że zakres działań podejmowanych w ramach tego programu uzależniony jest od specyfiki obszaru, na którym odbywa się jego realizacja. Na obszarach o znacznych walorach przyrodniczych działania te często dotyczą turystyki.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie korzyści wynikających z partnerstwa międzysektorowego w rozwoju lokalnym, przedstawienie możliwości finansowania działań sprzyjających rozwojowi turystyki na obszarach wiejskich oraz próba poka-

¹ Dane z badań przeprowadzonych przez S. Michalską i R. Śpiewak, opracowanych przez M. Alamską na potrzeby programu ALDETEC, 2009.

zania, jakiego rodzaju strategie działania – pasywne czy aktywne – podejmują społeczności wybranych gmin powiatu lubaczowskiego, realizujące nowatorski i dosyć trudny w implementacji program, jakim jest LEADER+. Strategia pasywna może być postrzegana jako działania mieszkańców wsi podejmowane w celu przezwyciężenia słabych stron gminy, aktywna zaś jako maksymalizacja szans rozwoju (mocnych stron).

Przedmiotem rozważań uczyniono działalność Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Serce Roztocza” z siedzibą w Cieszanowie, zrzeszającą trzy gminy powiatu lubaczowskiego: Cieszanów, Horyniec Zdrój i Narol. Stowarzyszenie powołane w czerwcu 2008 roku jest dobrowolną lokalną inicjatywą partnerską przedstawicieli trzech sektorów: publicznego (3 osoby), gospodarczego (16 osób) oraz społecznego (3 osoby). W artykule zostanie też zaprezentowana wizja rozwoju oraz sposób, w jaki wizja i analiza SWOT przekładają się na podejmowane działania na rzecz rozwoju turystyki na badanym obszarze poprzez analizę tematu wiodącego i celów strategicznych.

2. Korzyści ze współpracy międzysektorowej w ramach grup partnerskich

W literaturze wskazuje się na liczne zalety koncepcji zorganizowanej współpracy międzysektorowej w zarządzaniu zasobami lokalnymi i rozwoju lokalnym. Organizowanie się różnych podmiotów w „partnerstwa” ma sprzyjać tworzeniu „wartości dodanej”, powiększaniu zasobów (budżetu), ustanawianiu nowych sieci powiązań między jednostkami, lepszemu wzajemnemu zrozumieniu oraz zapobieganiu powielaniu tych samych wysiłków w zaspokajaniu lokalnych potrzeb [Hutchinson 1994]. Partnerstwa międzysektorowe mają wspierać budowanie porozumienia między lokalnymi podmiotami, tworzenie wspólnych lokalnych strategii i koordynację działań. Ułatwiają one osiąganie różnych umiejętności, promują innowacje, umacniają lokalną identyfikację grup i podmiotów społecznych z danym terytorium, poprawiają konkurencyjność subregionu, uwrażliwiają na potrzeby lokalne, polepszają możliwości finansowania działań, włączają wsparcie sektora prywatnego, zwiększają partycypację społeczną i redukują konflikty między lokalnymi podmiotami. Wymienione korzyści współpracy wynikają w większości z ogólnych zalet współpracy w grupie, do których zaliczyć można także efekt skali (wzrost wielkości grupy powoduje wzrost efektów), efekt synergii (grupa osiąga lepsze wyniki niż najefektywniejsze jednostki indywidualnie) i osiąganie tzw. masy krytycznej, czyli pewnego poziomu określonych zasobów (np. umiejętności, wiedzy, środków finansowych etc.) niezbędnych do rozpoczęcia danych działań (np. zebranie wysokiego minimalnego wkładu własnego do realizacji dużego projektu z programu Unii Europejskiej). Współdziałanie różnych podmiotów pozwala również na zwiększenie efektywności działań, zmierzających do zaspokojenia różnych potrzeb społeczności zamieszkujących dane terytorium [Furmankiewicz 2006, s. 119-120].

3. Możliwości finansowania działań z zakresu turystyki na obszarach wiejskich objętych LGD w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich

Podstawowe znaczenie dla finansowania działań z zakresu turystyki na obszarach wiejskich ma Program Rozwoju Obszarów Wiejskich. W ramach tego programu wspierane są działania głównie z zakresu rozwoju infrastruktury turystycznej, usług turystycznych, sportu, rekreacji i wypoczynku oraz ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego wsi. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich ma cztery osie priorytetowe i kilkadziesiąt działań. Ze względu na temat artykułu na szczególną uwagę zasługują działania z osi 3 i 4 LEADER-a, odnoszące się bezpośrednio do rozwoju usług turystycznych i przyjęte do realizacji w Polsce w latach 2009-2015. Do działań tych należy zaliczyć:

1. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju (działanie 4.1):
 - Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej (działanie 3.1),
 - Odnowa i rozwój wsi (działanie 3.2),
 - Rozwój mikroprzedsiębiorstw (działanie 3.4),
 - „Małe projekty”.
2. Wdrażanie projektów współpracy (działanie 4.2).
3. Nabywanie umiejętności, aktywizacja i koszty bieżące lokalnych grup działania (LGD) (działanie 4.3).

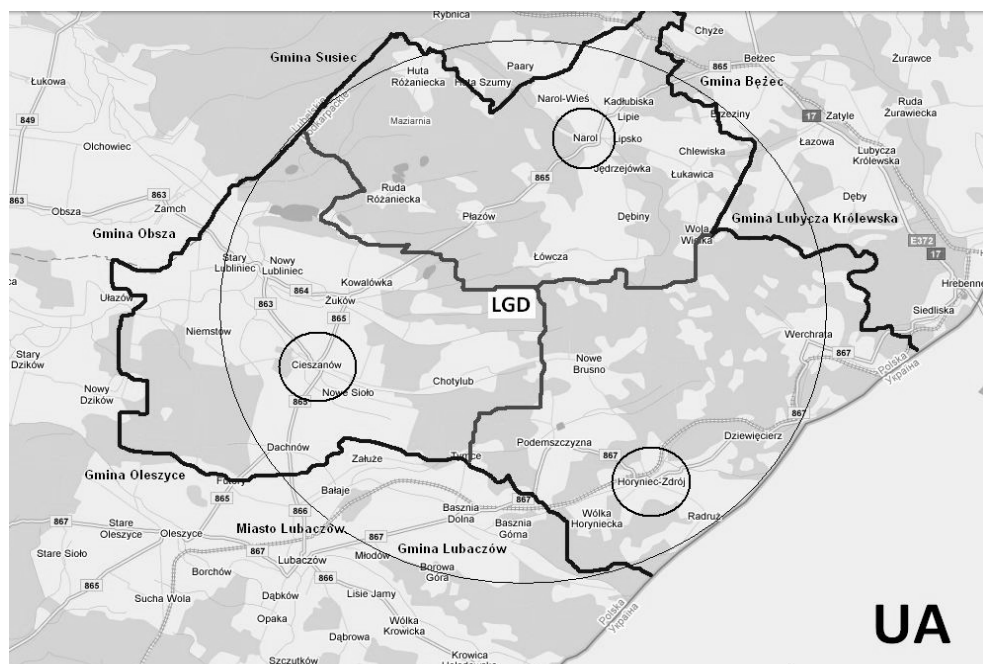
Szczegółowe warunki i tryb przyznawania pomocy finansowej na powyższe działania określone zostały w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 maja 2008 roku. W latach 2007-2013, lokalne grupy działania będą mogły pozyskać fundusze na rozwój turystyki na obszarach wiejskich z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Obszarów Wiejskich (EFRROW) w kwocie 17,2 mld euro [www.fundusze-strukturalne.gov.pl].

Biorąc pod uwagę wskaźniki kwotowe przewidziane we wspomnianym wcześniej rozporządzeniu na poszczególne działania oraz liczbę mieszkańców analizowanych gmin powiatu lubaczowskiego, LGD „Serce Roztocza” może ubiegać się o dofinansowanie z funduszu unijnego w kwocie 3 138 932 zł.

4. Analiza strategii działania przyjętej przez Lokalną Grupę Działania „Serce Roztocza”

Jednym z interesujących przykładów współpracy międzysektorowej w Polsce jest Lokalna Grupa Działania „Serce Roztocza”, funkcjonująca w obrębie dwóch makroregionów geograficznych: Kotliny Sandomierskiej i Roztocza. Obszar całego partnerstwa obejmuje trzy gminy (625 km²) zamieszkiwane przez 21 209 osób (rys. 1).

Warunkiem aplikowania o środki w PP LEADER+ jest przygotowanie przez lokalne grupy działania lokalnej strategii rozwoju (LSR). Opracowuje się ją dla ob-

Rys. 1. Obszar objęty inicjatywą Lokalnej Grupy Działania „Serce Roztocza”

Źródło: opracowanie własne.

szażu, na którym będzie funkcjonować LGD. Taka strategia na lata 2009-2015 została opracowana przez LGD „Serce Roztocza” dla gmin: Cieszanów, Horyniec-Zdrój, Narol. Strategię przygotowano m.in. w oparciu o dane z urzędów statystycznych, raporty o stanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego subregionu oraz na podstawie pomysłów zgłaszanych na spotkaniach z mieszkańcami badanych gmin przy zastosowaniu metody „burza mózgów”. Przy tworzeniu strategii wykorzystano również Metodę Aktywnego Planowania Strategicznego (MAPS). Opiera się ona na gruntownym badaniu potencjału rozwojowego, odpowiednim doborze zespołu planującego, a także właściwym wykorzystaniu posiadanej przez grupę wiedzy. W sześciu turach warsztatów uczestniczyło w sumie 127 osób. Ponadto przeprowadzono badania ankietowe na próbie 13 organizacji pozarządowych, 5 jednostek publicznych i 6 jednostek gospodarczych, funkcjonujących na terenie LGD „Serce Roztocza”. Na podstawie wyników badań dokonano analizy SWOT dla obszarów wiejskich badanych gmin. Analizę SWOT wykorzystano celowo. Jak piszą Kamiński i Kwaterna [2005]: „[...] metoda SWOT służy ocenie własnej sytuacji strategicznej w dążeniu do osiągnięcia wizji”.

Według W. Idziaka [2002], planowanie strategiczne powinno być zorientowane na zasoby, czyli na poszukiwanie walorów obszaru, które mogłyby się stać podstawą opracowania i wdrożenia aktywnej strategii rozwoju. Wybrana społeczność może

też skupiać się na ograniczaniu wpływu słabych stron obszaru i na tego typu działaniach opierać formułowanie celów pasywnej strategii rozwoju gminy. Ewentualny wybór strategii, tu nazywanej pasywną, może oznaczać, że gminy aplikujące do LEADER-a są gminami stosunkowo niezamożnymi, charakteryzującymi się znacznymi brakami w infrastrukturze, zwłaszcza technicznej. Wśród najlepszych praktyk LEADERA+ z całej Europy² można również znaleźć przykłady społeczności, które swój sukces opierają na walce ze słabościami.

Najistotniejszym elementem analizy strategicznej jest odniesienie analizy SWOT do zakładanych celów strategii, a więc poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: w jaki sposób analiza słabych i mocnych stron przekłada się na proponowane konkretne działania? W tym celu analizowaną strategię przedstawiono za pomocą programu MindManager³, a następnie tematowi przewodniemu i celom strategicznym przyporządkowano poszczególne elementy analizy SWOT (najistotniejsze były mocne i słabe strony). Na tej podstawie oceniono, czy LGD „Serce Roztocza” przyjęła strategię bardziej pasywną czy aktywną, a więc czy wybrana społeczność odwołuje się do swoich słabości, czy też do silnych stron (tab. 1).

Tabela 1. Analiza strategii opracowanej przez LGD „Serce Roztocza” w kontekście obieranej strategii rozwoju turystyki

Silne strony gmin	Słabe strony gmin	Temat przewodni i cele strategiczne
		Temat przewodni: – Rozwój turystyki w oparciu o wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych, w tym potencjału obszarów należących do sieci NATURA 2000
1	2	3
1. Przez obszar Roztocza Środkowego przebiegają szlaki turystyczne: Szlak Architektury Drewnianej, Szlak Ikon, Szlak im. św. Brata Alberta, Szlak po bunkrach Linii Mołotowa 2. Istnienie uzdrowiska Horyniec Zdrój 3. Istnienie gospodarstw agroturystycznych 4. Kamieniołomy piaskowców i wapieni	1. Wysoki poziom bezrobocia 2. Brak przemysłu 3. Słabo rozwinięte usługi turystyczne 4. Brak markowych produktów turystycznych 5. Słabo rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna	Cel strategiczny: – Rozwój produktów i usług turystycznych

² Wybór najlepszych praktyk LEADER+, 2007. Komisja Europejska, Bruksela [<http://ec.europa.eu/agriculture...>].

³ MindManager jest aplikacją, która umożliwia przedstawianie pomysłów i informacji w formie mapy umysłu, począwszy od tematu głównego, po tematy poboczne ułożone liniowo lub pogrupowane. Mapa umysłu jest skutecznym narzędziem do zapisywania myśli, pomysłów oraz porządkowania informacji w atrakcyjnej i czytelnej formie graficznej.

Tabela 1, cd.

1	2	3
<p>5. Dziedzictwo kulturowe: pałace, drewniane budownictwo sakralne i wiejskie, kapliczki, pomniki, cmentarze z kamiennymi nagrobkami bruśnieńskimi z okresu I i II wojny światowej, żywe tradycje lokalne: umiejętności rzemieślnicze, rękodzielnicze, kamieniarskie, kulinarne, hodowli ryb</p> <p>6. Unikalne położenie geograficzne wynikające z faktu, że tu krzyżują się najwyższej rangi granice geograficzne z ważnymi i odwiecznymi liniami podziałów etnicznych, kulturowych, politycznych i gospodarczych, gdzie spotykają się trzy płyty tektoniczne: Zachodnioeuropejska, Euro-Azjatycka i Karpacka</p> <p>7. Korzystne położenie geograficzne względem drogi E-4 i autostrady mającej przebiegać w kierunku Ukrainy do przejścia granicznego w Korczowej i stosunkowo niewielka odległość do lotniska w Jasionce k. Rzeszowa</p> <p>8. Zasoby taniej siły roboczej.</p> <p>9. Występowanie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych</p> <p>10. Silny, sprawny i stabilny samorząd</p> <p>11. Umiejętność wykorzystania unijnych programów pomocowych</p> <p>12. Dobra dostępność komunikacyjna, dobra sieć drogowa</p>	<p>6. Słaba świadomość ekologiczna społeczeństwa</p> <p>7. Drobne i mało wyspecjalizowane rolnictwo</p> <p>8. Słaba znajomość języków obcych wśród właścicieli gospodarstw agroturystycznych</p> <p>9. Słabość funkcjonowania sektora usług oraz brak wsparcia w jego rozwoju, czy to w postaci kapitału czy rynków zbytu</p> <p>10. Niedostatek wykwalifikowanej kadry przewodniczej po obszarze Roztocza Środkowego</p> <p>11. Niski poziom wykształcenia mieszkańców</p> <p>12. Bierność mieszkańców</p> <p>13. Zły stan nawierzchni dróg</p>	
<p>1. Czyste środowisko, duże zalesienie terenu – pow. 50%</p> <p>2. Przynależność do obszaru europejskiego systemu NATURA 2000</p> <p>3. Duża różnorodność walorów środowiska naturalnego: unikalna flora i fauna, czyste rzeki, mokradła, liczne stawy rybne, rozlewiska i torfowiska</p> <p>4. Występowanie źródeł wód mineralnych i geotermalnych oraz najzasobniejszych w Polsce pokładów borowiny</p> <p>5. Istnienie dwóch parków krajobrazowych: Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej i Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego oraz rezerwatów, torfowisk, użytków ekologicznych i pomników przyrody</p>	<p>1. Słaba promocja danego obszaru</p> <p>2. Brak wydawnictw turystycznych</p> <p>3. Niedostateczny system informacji turystycznej</p> <p>4. Ograniczony dostęp do Internetu</p> <p>5. Brak koordynacji kalendarza imprez kulturalnych</p> <p>6. Niedostatek wykwalifikowanej kadry przewodniczej po obszarze Roztocza Środkowego</p> <p>7. Słabo rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna</p>	<p>Cel strategiczny: – Promocja walorów rekreacyjnych i turystycznych Roztocza Środkowego</p>

1	2	3
6. Dziedzictwo kulturowe: pałace, drewniane budownictwo sakralne i wiejskie, kapliczki, pomniki, cmentarze z kamiennymi nagrobkami bruśnieńskimi z okresu I i II wojny światowej, żywe tradycje lokalne: umiejętności rzemieślnicze, rękodzielnicze, kamieniarskie, kulinarne, hodowli ryb 7. Dobra dostępność komunikacyjna, dobra sieć drogowa	8. Ograniczone środki na działalność kulturalną 9. Zły stan nawierzchni dróg	
1. Nowoczesna kryta pływalnia 2. Boiska sportowe typu „orlik” 3. Ścieżki rowerowe, trasy konne, szlaki piesze, ścieżki dydaktyczne, ścieżki zdrowia, erozyjno-tektoniczne progi skalne na rzece Tanwi zwane „szumami” 4. Silny, sprawny i stabilny samorząd 5. Umiejętność wykorzystania unijnych programów pomocowych 6. Dobra dostępność komunikacyjna, dobra sieć drogowa	1. Brak ułatwień dla turystów, związany z niejednolitym oznakowaniem obszaru i niedostateczną ilością tablic informacyjnych 2. Słabo rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna 3. Niedostateczna baza sportowo-rekreacyjna 4. Zły stan nawierzchni dróg	Cel strategiczny: – Poprawa infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Lokalna Strategia Rozwoju...].

Wykazane w analizie SWOT mocne strony służą formułowaniu celów o charakterze aktywnym, natomiast przewyższanie słabych stron stanowi podstawę opracowania pasywnej strategii rozwoju. Skłania to do wniosku, że badany obszar posiada cechy sprzyjające realizacji celów strategicznych zarówno w sposób aktywny, jak i pasywny. Działania LGD „Serce Roztocza”, zmierzające do rozwoju usług turystycznych, tworzenia nowych produktów turystycznych, promocji obszaru Roztocza Środkowego oraz budowy i polepszania niewystarczającej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej, powinny być realizowane w oparciu zarówno o silne, jak i słabe strony obszaru gmin i ich społeczności, dlatego też analizowaną strategię LGD „Serce Roztocza” należy traktować jako mieszaną.

5. Pożądaný stan docelowy: wizja rozwoju obszarów wiejskich objętych Lokalną Grupą Działania „Serce Roztocza”

Wizja to określenie pożądanego stanu docelowego dla instytucji lub terytorium w perspektywie kilku lub kilkunastu lat. Zawiera też uwarunkowania, które służą wyborowi i formułowaniu realnych priorytetów strategicznych. Wizja powinna odwoływać się do przyszłości, być jasno sformułowana i wyrażona w formie pozytywnej, czyli wizja to wyobrażona przyszłość [Śpiewak 2009, s. 218].

Cechą analizowanej lokalnej strategii rozwoju jest dość wyraźny zwrot ku przeszłości: zbyt komu kultury materialnej i niematerialnej oraz ku naturze. Na tych wybranych elementach kultury oraz zasobach natury LGD „Serce Roztocza” stworzyła

wizję subregionu na przyszłość. Wizja ta to: „Otwarty na świat i dobrze rozwinięty obszar Roztocza Środkowego”. Wskazuje ona na konieczność adaptacji na potrzeby lokalne globalnych trendów i tendencji rozwojowych w gospodarce subregionu, w szczególności w turystyce. Wymaga to zmiany postaw społecznych, tzn. przełamania ograniczeń – przejścia od myślenia w kategoriach tylko jednego gospodarstwa, wsi, sołectwa czy gminy do bardziej globalnego, na cały obszar Roztocza Środkowego. „Otwartość na świat” wyraża się w zaplanowanych szkoleniach, wyjazdach studyjnych, nawiązaniu kontaktów z innymi LGD w kraju, tolerancji wobec innych kultur i światopoglądów, wdrażaniu innowacji, zastosowaniu nowych technologii w celu podniesienia konkurencyjności obszarów wiejskich badanych gmin. Tak sformułowana wizja akcentuje też konieczność poprawy jakości życia na obszarach wiejskich, a to oznacza ciągle kształcenie i doskonalenie, poszukiwanie nowych rozwiązań, pozyskiwanie nowych rynków zbytu oraz tworzenie atrakcyjnych produktów turystycznych i usług. „Otwartość na świat” to także postęp cywilizacyjny w infrastrukturze wiejskiej.

Wizja rozwoju obszarów wiejskich objętych LGD „Serce Roztocza” była rozpatrywana w aspekcie kompleksowo zaplanowanych działań zmierzających do przekształcenia tego obszaru z rolniczego, w którym turystyka była traktowana marginalnie, w turystyczno-rolniczy, co wymaga ukształtowania atrakcyjnego produktu turystycznego. Autorzy wizji wyobrażają sobie przede wszystkim, że ich gminy będą pełnić funkcje turystyczne. W związku z tym przygotowano listę rekomendowanych operacji, które wpisują się w cele strategiczne i zmierzają do osiągnięcia zakładanych rezultatów. Dla tematu przewodniego: „Rozwój turystyki w oparciu o wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych, w tym potencjału obszarów należących do sieci NATURA 2000”, zaplanowano w ramach poszczególnych działań LEADER-a różne cele operacyjne. Znajdują się wśród nich m.in. [Lokalna Strategia Rozwoju...]:

- kształtowanie obszaru przestrzeni publicznej poprzez opracowanie koncepcji wizualnej obszaru Roztocza Środkowego (działań porządkowych, kolorystycznego zagospodarowania ścian budynków, oświetlenia najciekawszych obiektów zabytkowych itp.),
- wybudowanie pylonu o kształcie ostrosłupa w miejscu, gdzie spotykają się trzy płyty tektoniczne,
- budowa punktu widokowego oraz pomostów na bagniskach w celu obserwacji flory i fauny,
- stworzenie interaktywnej mapy Roztocza Środkowego z zabytkami, pomnikami przyrody, punktami widokowymi i atrakcyjnymi miejscami pod względem turystycznym,
- zorganizowanie i stworzenie sieci sześciu ekomuzeów,
- stworzenie centrum informacyjnego promującego obszar objęty LGD „Serce Roztocza” w oparciu o rozproszoną sieć infomatów i Internet,

- zorganizowanie Centrum Informacji Turystycznej,
- zinwentaryzowanie i oznakowanie w sposób jednolity obiektów przyrodniczo-kulturowych, ważnych lub charakterystycznych dla obszaru Roztocza Środkowego,
- stworzenie i wypromowanie różnorodnych produktów turystycznych, m.in. w oparciu o szlaki turystyczne,
- wykorzystanie runa leśnego na rzecz rozwoju turystyki,
- organizacja szkoleń w zakresie prowadzenia działalności turystycznej,
- pobudzanie przedsiębiorczości, szczególnie w obszarze agroturystyki.

Większość tych celów jest bardzo ambitna, lecz trudna (jeśli nie niemożliwa) do zrealizowania w sytuacji społeczno-gospodarczej badanych gmin. M. Kłodziński [2002] pisze: „[...] należy skoncentrować się na realizacji celów najważniejszych, tych, które tworzą nowe możliwości rozwojowe”. Wybór zbyt szerokiego spektrum możliwości rozwojowych może z góry skazywać taką strategię na porażkę.

6. Podsumowanie

Jednym z najważniejszych elementów wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich jest wzmocnienie kapitału społecznego. Szczegółne miejsce w tym procesie zajmuje podejście oddolne zastosowane w programie LEADER. Lokalne społeczności wiedzą najlepiej, jakie przedsięwzięcia powinny być podejmowane dla poprawy warunków i jakości życia na wsi. Z założeń tego programu wynika, że będzie on sprzyjać lepszemu wykorzystaniu potencjału rozwojowego terenów wiejskich objętych LGD, poprawi ich konkurencyjność społeczną i gospodarczą, a także przyczyni się do aktywizacji oraz współpracy międzysektorowej lokalnych środowisk. Takie inicjatywy, jak program LEADER, są katalizatorem działań innowacyjnych, wyzwalają energię i kreatywność. Inspirację stanowią zasoby środowiska naturalnego oraz dziedzictwo kulturowe.

Program ten wzbudził duże zainteresowanie władz gminnych powiatu lubaczowskiego, przede wszystkim ze względu na możliwości pozyskania znacznych środków finansowych z funduszy unijnych na inwestycje, zwłaszcza w zakresie rozwoju turystyki – sfery istotnej dla rozwoju społeczno-gospodarczego gmin. Turystyka zapewnia dochody przedsiębiorstwom, budżetom gmin, a także poprawia koniunkturę w pozostałych obszarach lokalnej gospodarki. Nic więc dziwnego, iż jest uwzględniana w podstawowych dokumentach jednostek terytorialnych i wskazywana jako strategiczny obszar wzrostu, konkurencyjności i spójności rozwoju. Stworzenie przez dobrowolnie powstałą LGD „Serce Roztocza” wspólnej, długotrwałej lokalnej strategii rozwoju danego obszaru może pomóc w stabilizacji partnerstwa i zwiększyć efektywność realizacji celów, jeśli rzeczywiście będą w to zaangażowane różne instytucje.

Literatura

- Furmankiewicz M., *Współpraca międzysektorowa w ramach „partnerstw terytorialnych” na obszarach wiejskich w Polsce*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2006, nr 2.
- Hałamska M., *Zasoby własne wsi a zewnętrzne programy rozwoju. Na przykładzie zależności kapitał społeczny – PP LEADER+*, „Wieś i Rolnictwo” 2009, nr 3.
- Hutchinson J., *The practice of partnership in local economic development*, „Local Government Studies” 1994, t. 20, nr 3.
- Idziak W., *Rola strategii gminnej w aktywizacji społeczno-gospodarczej gminy Malechowo*, [w:] M. Kłodziński, B. Fedyszak-Radziejowska (red.), *Przedsiębiorczość wiejska w Polsce i krajach Unii Europejskiej*, IRWiR PAN, Warszawa 2002.
- Kamiński R., Kwatery K., *Jak budować ZSRROW w ramach pilotażowego programu LEADER+. Podręcznik dla animatorów lokalnych grup działania*, Fundacja „Fundusz Współpracy”, Warszawa 2005.
- Kłodziński M., *Znaczenie strategii rozwoju gminy w procesie aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich*, [w:] M. Kłodziński, B. Fedyszak-Radziejowska (red.), *Przedsiębiorczość wiejska w Polsce i krajach Unii Europejskiej*, IRWiR PAN, Warszawa 2002.
- LEADER. Budowanie potencjału obywatelskiego, FAPA, Warszawa 2008.
- Lokalna Strategia Rozwoju Gminy Cieszanów, Horyniec Zdrój, Narol na lata 2009-2015.
- Przeorek-Smyka R., *Źródła finansowania aktywności turystycznej na obszarach wiejskich*, [w:] A. Rapacz (red.), *Gospodarka turystyczna w regionie. Przedsiębiorstwo. Samorząd. Współpraca*, UE, Wrocław 2009.
- Śpiewak R., *Kierunki rozwoju wsi prezentowane przez wybrane lokalne grupy działania, realizujące program LEADER+ w Polsce*, „Wieś i Rolnictwo” 2009, nr 4.

Źródła internetowe

www.funduszezstrukturalne.gov.pl.

www.minrol.gov.pl.

www.funduszezstrukturalne.gov.pl; www.minrol.gov.pl.

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/bestpractice/bpl_pl.pdf.

THE ROLE OF CROSS-SECTOR COLLABORATION FOR ACTIVATING TOURISTIC FUNCTION OF RURAL AREAS ON THE EXAMPLE OF LOCAL TASKFORCE “SERCE ROZTOCZA”

Summary: The article aims at presenting the importance of the cross-sector collaboration in the process of rural areas development of the area of Lubaczów counties which realize the pilot program LEADER+. There has been used an example of the Local Taskforce (LT) called “Serce Roztocza” as well as a strategy for development created by this group to stimulate the touristic function of counties which are in the union.

In the first part of this article there are presented theoretical benefits resulting from the cross-sector collaboration within the framework of partnership group. Then, there are introduced opportunities for founding activities made in the field of tourism on the rural areas which are included by the LT within the framework of Rural Area Development Program. Finally there is analyzed a strategy for development which has been accepted by LT “Serce Roztocza” as well as presented the vision of the development of rural areas which are under consideration of potential activities by this group.